

Jelentés a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szociológiai szerzeményezésének vizsgálatáról.

A Művelődésügyi Minisztérium és a Fővárosi Tanács megbízásából vizsgálatot végeztünk a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szociológiai szerzeményezésével kapcsolatban. A vizsgálat alapjául a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Külföldi szerzemények szakjegyzéke 4. köteteként megjelent "Szociológia" című szerzeményezési jegyzéke szolgált, mely hét év beszerzését tartalmazza. Ezen kívül támaszkodtunk a könyvtárral kapcsolatos személyes tapasztalatainkra is. Jelentésünkben a következő kérdésekkel kívánunk foglalkozni: 1. a könyvtár folyóiratanyaga, 2. a könyvtár könyvbeszerzése és végül 3. javaslatokat kívánunk tenni a könyvtár munkájának megjavítása érdekében.

1. A könyvtár folyóirat állománya.

A FSZEK szociológiai szerzeményezésének legproblematicusabb pontja a könyvtár folyóirat-állománya. Egészében tekintve ez a folyóirat állomány nem alkalmas arra, hogy biztosítsa a "szociológiai alakönyvtár" funkció betöltését. A folyóirat-jegyzék tartalmaz a. egyrészt nem szociológiai jellegű folyóiratokat, másrészt b. nem tartalmaz

alapvetően fontos szociológiai folyóiratokat.

a. A nem szociológiai jellegű folyóiratok.

Természetesen azzal, hogy bizonyos folyóiratokról úgy gondoljuk, hogy nem szociológiai jellegűek nem kívánjuk azt állítani, hogy megrendelésükre esetleg más okok miatt nincs szükség. Véleményünk szerint azonban a következő folyóiratok nem tekinthetők szociológiaiainak:

Arguments

Cahiers du Monde Russe et Sovietique

La Culture et la Vie

Middle East Journal

New Orient

Problemi Vosztokovedenia.

Szovremennij Vosztok

20th Century.

b. hiányzó folyóiratok.

Ezzel szemben néhány nagyon lényeges folyóiratot nem találtunk a jegyzékben. Természetesen nincs teljes szerzeményezés - a következőkben mindig ennek tudatában tesszük meg "hiányoló megjegyzéseinket" - mégis úgy gondoljuk, hogy van néhány olyan lényeges pont, ahol a jelenlegi folyóiratállomány nagymértékben javítható lenne.

ba. Nem találjuk a jegyzékben a szocialista országok szociológiai folyóiratait. Bár lehet, hogy itt szerepet játszanak nyelvi megfontolások is, de úgy gondoljuk, hogy az "alapkönyvtár" funkció betöl-

téséhez elengedhetetlenül szükséges a baráti országok folyóiratainak beszerzése. Ma már egész sor szocialista ország rendelkezik kifejezetten szociológiai szakfolyóirattal. Lengyelországban például több folyóiratot is kiadnak, így a "Studia Sociologiczne"-t, a "Przegląd Sociologiczny"-t, az angol nyelvű "Polish Sociological Bulletin"-t. Emellett még a "Kultura i Społeczeństwo", valamint a "Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Sociologiczny" is. Csehszlovákiában nemrég indult önálló folyóirat

megrendel!

- indokolt is ebből a szempontból, hogy még ne legyen benn a jegyzékben - , a "Sociologický Casopis". A jugoszláv szociológusoknak is van önálló szociológiai folyóiratuk, mely "Sociologija" címen jelenik meg és tudomásunk szerint Romániában is megjelenik egy francia nyelvű szociológiai "Bulletin".

megrendel!

megrendel!

Mindenképpen javasoljuk, hogy a könyvtár bővítse kiállományát ezekkel a folyóiratokkal.

bb. Hiányoznak a szerzeményezési jegyzékből standard nyugati szociológiai folyóiratok is. Különösen gyenge a könyvtár francia anyaga, meglepő például, hogy nem jár a francia szociológia központi folyóirata, a "Revue Française de Sociologie". Hiányzik Európa egyik legnagyobb műtra visszatekintő szociológiai vállalkozása, a belga "Revue de l'Institut de Sociologie", valamint a még Durkheim alapította Année Sociologique - ha ugyan ez utóbbit nem kezeli periodikaként. Hiányoljuk

jár!

volk megrendel!

65-66 jér!

a nemzetközi "Archives Européennes de Sociologie"-t is.

63-jér

Meglepetésünkre szolgált, hogy két nagyon jelentős bibliográfiai folyóiratot nem rendel a könyvtár, az egyik az UNESCO gondozásában megjelenő "Current Sociology", mely számonként egy-egy témával kapcsolatban hoz összefoglaló tanulmányt és gazdag bibliográfiát, a másik pedig a "Sociological Abstract". Különösen az utóbbi nélkülözhetetlen folyóirat,

megrendel!

Megfontolandó, hogy nem lenne-e célszerű kevésbé ismert nyelvterületekről, de annál jelentősebb kultúrterületekről is beszerezni folyóiratokat, különösen olyan országokból, ahol az utóbbi években a szociológia gyorsan fejlődőben van. Itt elsősorban Ciszoreográgra gondolunk, valamint Délamerikára.

bc. Ha a könyvtár valóban "alapkönyvtár" funkciókat kíván betölteni, úgy elengedhetetlenül szükséges, hogy beszerezze a szociológiai szakágak fontosabb folyóiratait, valamint a rokontudományok alapvetően fontos folyóiratait.

Szakszociológiák : van néhány nagyon fontos szakszociológiai folyóirat, mint például a "Rural Sociology", a "Sociologie du Travail", az "Urban Studies".

Rokontudományok : elsősorban a szociálpszichológiára, közvéleménykutatásra, esetleg a demográfiára gondolunk. A szociálpszichológia valamilyen okból

fogva a "Group Psychotherapy"-val van képviselve, bár legalább annyira fontos lenne, ha megrendelnék a "Sociometry"-t és a "Journal of Abnormal and Social Psychology"-t.

just
A közvéleménykutatást ugyan valóban a világ ^{ez talánban} legnívósabb folyóirata, a "Public Opinion Quarterly" képviseli, de megfontolandó, hogy nem lenne-e helyes beszerezni a francia "Sondage"-t, mely lehet ugyan hogy nem annyira színvonalas, mint amerikai konkurrensé, de mivel európai sok szempontból problémafelvetésében közelebb áll a mi kérdéseinkhez.

Ugy gondoljuk, hogy az "alapkönyvtár" funkciók betöltéséhez elengedhetetlen volna 1-2 kitűnő demográfiai folyóiratnak a megrendelése, mint például a francia "Population", vagy az amerikai "Population Index".

c. összefoglaló értékelés. Ugy gondoljuk, hogy szükség van a könyvtár folyóirat állományának a gyarapítására. Mindenképpen szükségesnek véljük a ba. és bb. pontokban felsorolt folyóiratok beszerzését és az "alapkönyvtár" funkció fenntartása esetén javasoljuk a bc. pontba sorolt folyóiratok megrendelésének megfontolását.

Végül tudatában annak, hogy különösen az 50-es évek eleji szűkös devizagazdálkodás miatt még a mai jegyzékben szereplő folyóiratok is hiányosak. Szeretnénk felhívni a könyvtár szervezésének a figyelmét a "Bobbs-Merrill Reprint Series in the Social Sciences, Sociology" című kiadványra, mely ^Yévesen és évtizedekre visszamenően készít különnyomatokat a legfontosabb szociológiai tanulmányokról.

2. A könyvtár szociológiai könyvbizterzése.

a. A könyvállomány általános áttekintése. A FSZEK hét éves szociológiai könyvbizterzése igen gazdag és sokrétű anyag, így azután ennek értékelése sem könnyű feladat. A vizsgálatunk alapjául szolgáló bizterzési jegyzékben 1500 mű szerepel, vagyis az érintett időszakban évi átlagban több, mint 200 kötettel növekedett a könyvtár szociológiai állománya. A bizterzési jegyzéknek már első és felületes átlapozása is meggyőzhet bárkit a szerzeményezése körültekintő voltáról és szempontgazdagságáról s ezt az első impressziót a későbbi részletes elemzés is csak alátámasztja. Az egészében kedvező kép részleteiben azonban számos figyelembe vettó probléma is akad.

Mindenek előtt arra törekedtünk, hogy globálisan értékeljük a könyvállományt, abból a szempontból, hogy a bizterzett könyvek milyen célt szolgálhatnak, hogyan hasznosíthatók. Ennek megfelelően három kategóriát alakítottunk ki:

- azok a művek, melyeknek témája és színvona-
nala olyan, hogy megítélésünk szerint
komoly tudományos kutatómunkához hasz-
nálhatók, számolva a háánkban folyó és a
jövőben várható szociológiai kutatások
jellegével.

- azok a művek, melyek ismeretterjesztő jellegűek, vagy pedig a könyvtár tradicionális gyűjtőköréhez tartoznak. Tradicionális gyűjtőkörnek tekintettük a szociálfilozófiát és általában a társadalmi és munkásmozgalomnak kérdését.

- végül azok a művek, melyek egyik kategóriába sem esnek, tehát úgy látszik, hogy sem tudományos szempontból, sem a szociológiai ismeretterjesztés szempontjából, sem a tradíciók szempontjából nem indokolt a megrendelésük. Nagyon nyomatékosan hangsúlyozni szeretnénk, hogy nem akarjuk azt mondani, hogy az ezen kategóriába került műveket egyáltalán nem volt érdemes megrendelni, csupán azt gondoljuk, hogy a könyvtár szociológiai állománya szempontjából a könyvekre nincs szükség. Természetesen lehetséges, hogy más területen a könyvek értékesek és jól használhatók.

Az ilyen kategorizáláson nyugvó első elemzés is azt bizonyítja, hogy a könyvtár szociológiai szervezése jó irányba halad. Bár természetesen a könyvek ilyen jellegű kategorizálása csak hozzávetőleges pontosságú lehet, úgy gondoljuk, hogy nagyságrendben nem tévedünk, ha a hét éves könyvbeszerzést az előző kategóriák szerint a következő módon megosztottnak ítéljük:

Szinvonallas, tudományos munkához használható szociológiai mű	35 %
Ismeretterjesztéshez felhasználható, vagy a könyvtári tradícióknak megfelelő szociológiai mű	40 %
Szociológiai szempontból nem különösebben érdekes, vagy gyengébb színvonalúnak ítélt mű	25 %

A százalékok az összes könyvbekvásárlás százalékában értendők.

Ugy gondoljuk, hogy az a tény, hogy a FSZEK hét évi könyvszerzeményezésének 35 százaléka, vagyis körülbelül 500 könyv a szociológiai kutatómunkához segítséget nyújtó forrás lehet, tehát a könyvtár évente csaknek 100 művel járul hozzá a hazai szociológiai kutatások fejlesztéséhez azt bizonyítja, hogy az "alapkönyvtár" funkciót már a jelenlegi szerzeményezés is biztosítja.

A második kategória nagy súlya, ezen belül is különösképpen az ismeretterjesztő művek nagy száma - a kifejezetten csak tradíciók által indokolható művek száma a hét év alatt mintegy 100 körül mozgott csupán - viszont azt tanúsítja, hogy a szociológiai alapkönyvtár funkció mellett a FSZEK jól tesz eleget közművelődési feladatainak is.

Nem elhanyagolható azonban a harmadik kategória sem. Az általunk "feleslegesnek" ítélt művek bizonyos kérdéscsoportok körül koncentrálnak.

~~...~~ Véleményünk szerint ebbe a kategóriá-

ba elsősorban azért esik olyan sok mű, mert mintha a szociológia tárgyának meglehetősen elavult értelmezésével dolgoznának a könyvtár szerzeményezői, tehát egyszerűen mindent szociológiának tekintenének, ahol általában a társadalomról szó esik. Ezért rendszeresen vannak olyan területek, szempontok melyekről szerzeményeznek jóformán minden szakcsoporton belül s melyek véleményünk szerint feleslegesek. Most a következő három problémakörre szeretnénk felhívni a figyelmet, amelyik ilyen szisztematikusan végighúzódik az egész szerzeményezési politikán s mely problémakörök "szociológiaként" való kezelése nagymértékben felelős ennek a 25 százaléknak a kialakulásáért.

- történelmi jellegű művek beszerzése: bizonyos értelemben indokolt természetesen történelmi műveket is beszerezni egy szociológiai könyvtárnak, úgy véljük azonban, hogy a történelmi könyvek eltulzott arányban szerepelnek. Így például nem tartjuk lehetségesnek a szociológia tárgyának olyan értelmezését adni, hogy abba beletartozzon ^{arab} a zsidók bevonulása előtti Palesztina történetével, vagy az ókor kultúrájával és művészetével foglalkozó művek - lásd 543. és 553. sorszámú művek.

- a földrajzi vonatkozású művek még ennél is nagyobb arányban szerepelnek. Az 565-720-as sorszámok alatt szinte kizárólag ilyen művek találhatók. Ezek a művek nagyon hasznosak lehetnek kulturtörténelmi, vagy kultur földrajzi vonatkozásban, de szintén nem nagyon értelmezhetők szociológiaként. Például mi köze van a szociológiához Mauger francia nyelvkönyvének - 669. sorszám - a Koreai Népköztár-

saságot ismertető utikönyvnek - 629.sorszám, vagy a maya terracottáról szóló műnek - 596.sorszám.

- az antropológia, etnológia, etnográfia területére is szisztematikusan elkalandozik a szerzeményezés. Helyeselnénk, ha ez a kalandozás az antropológia nagy elméleti eredményeire terjedne ki, helyes lenne tehát, ha a könyvtár beszerezné a legátfogóbb antropológiai kézikönyveket, nagyjelentőségű elméleti műveket. A szerzeményezés azonban éppen ezt nem teszi. Így hiába keressük a jegyzékben Lévi-Strauss ~~nevet~~, de nem találjuk Titiev 1959-ben megjelent kézikönyvét, az "Introduction to cultural anthropology"-t vagy Rohannan 1963-ban megjelent "Social anthropology" című művét sem. Ezzel szemben nem kis számban találunk olyan részletekre hatoló etnológiai tanulmányokat, melyek véleményünk szerint csak antropológus tudósok érdeklődésére tarthatnak számot, sem a szociológiai tudományos munkához, sem a szociológia népszerűsítéséhez nem szükségesek. Szélsőséges példaként megemlítenk ilyen műveket, mint a Jicarilla apache-ok politikai és gazdasági szerkezetével - 764. sorszám - a primitív népek alkoholfogyasztási szokásaival - 763.sorszám - stb. foglalkozó műveket.

Ezeknek a szerzeményezési szempontoknak az újbóli átgondolása véleményünk szerint sokat javíthatna a könyvtár szerzeményezési munkáján.

Most pedig vizsgáljuk meg témacsoprttonként a könyvtár könyvbeszerezésének a helyességét.

bia könyvbeszerezés témaszerinti áttekintése.

I. A témakört egészében ill, nagy részben felölelő művek című fejezet egészében jó érzékű válogatásra vall, a művek igen nagy része jó színvonalat képvisel.

A fejezetben belül a leggyengébb rész a módszertan. Az annál is sajnálatosabb, mert ha ánkban most kibontakozó empirikus társadalomkutatásnak elsősorban a technikákat kellene a polgári szociológiától megtanulnia. A szerzeményezési jegyzék mindössze 13 módszertani mű beszerzéséről számol be a hét év során s még ezek között is 5 olyat találhatunk, melyet nem lehet szűkebb értelemben véve módszertaniak tekinteni. Részben ezt ellensúlyozza, hogy más címszavak alatt is találkozunk módszertani művekkel, mint például a René König szerkesztésében megjelent "Hádbuch"-al, vagy Hoelle közvéleménykutatási módszertani könyvével. A módszertani részből azonban egészen alapvető jele tőségű szerzők teljesen hiányoznak, nem találjuk például Hyman, Lazarsfeld, Zeisel, vagy Zettlberg nevét.

Az elméleti részben is akadnak hiányok. Itt elsősorban azt kifogásoljuk, hogy a szerzeményezés nem eléggé centralizált. Vannak olyan döntő jelentőségű szerzők, akiknek minden művét be kell szerezni. Ebben az értelemben a könyvtár mostohan bánik Merton-nal, R. Aron-al, H. Schelsky-vel, T. Parsons-al stb.

II. Társadalom. Társadalmi fejlődés. Ez ~~egy~~ rendkívül heterogén fejezet, ahol a leány^{nevelés}kérdéseitől kezdve Etzioninak a szervezetekről írott kitűnő munkájáig mindent megtalálhatunk. Helyes lenne, ha a szerkesztésből az ilyen átfogó és éppen ezért homályos címszavakat kiiktatnák s általában a szerkesztésben magában is a szociológia egy inkább tudományos rendszerezésére támaszkodnának. Erre majd a "Javaslatainkban" még visszatérünk.

III. Társadalmi struktúra, társadalmi mobilitás. A fejezet szintén rendkívül heterogén, mind az ide sorolt művek tárgya, mind jellege, színvónala szerint. Kérdéses, hogy mi keresnivalója van itt a "Nagy ember, zseni, lángész" című fejezetnek például. Ezzel szemben jónak gondoljuk a falu és a város szociológiai gyűjtést, bár véleményünk szerint ezek a címszavak sem tartoznak a társadalmi struktúra problémájához.

IV. Kulturszociológia, civilizáció, kultúra. Ebben a fejezetben kulminálnak a szerkesztési politika problémái. Itt található a legnagyobb számban kifejezetten történelmi, földrajzi, vagy antropológiai művek. Kérdéses, hogy mi jelentősége van egyáltalán szociológiai szempontból a "Kulturák kölcsönhatása, kulturkapcsolatok" című fejezetben szereplő művek túlnyomó többségének. Nem könnyű belátni például, hogy a szovjet Urbajovs Titovnak a Német Demokratikus Köztársaságban tett látogatásáról kiadott illusztrált művet miért tekintik a szerkesztők szociológianak.

V. etnikumok szociológiája című fejezet nagyon gazdag anyagot tartalmaz, de úgy gondoljuk, hogy kissé túl is van duzzasztva. Az etnikai kérdéssel kapcsolatban a hét év alatt 186 művet szereztek be, ami több mint a könyvtár teljes szerzeményezésének 10 százaléka. A jegyzék gondos áttanulmányozásából úgy véljük, hogy a 186 műből mintegy 30 olyan van, mely valóban szociológiai szempontból elég jelentősnek tűnik s így eszük a megrendelése indokolt. Az "etnikumok szociológiája" címszó alatt megrendelt műveknek egy része viszont kifejezetten teológiai-vallástörténeti jellegű - mint például a judaizmusról: 961. sorszám - szóló könyv ; vagy történeti politikai jellegű, például a zsidó állam története - 960. sorszám - vagy a Dreyfus ügyről szóló beszámoló - 988. sorszám. Egészen biztos az, hogy valamelyik könyvtárnak az országban ezt a kérdéskört gyűjtenie kell, ez a könyvtár lehet a FSZEK is, de tisztában kell lennünk azzal, hogy itt lényegesen túllépnünk a szociológia területéről.

VI. Szexuál és családszociológia. Nemek és életkorok szociológiai problémái. Ez a fejezet az egész szociológia szerzeményezésén belül a legjobb, leginkább kikristályosodott és célratoró. Az itt beszerzett anyag jó színvonalú és ismereteink szerint teljesen megoldható. Ez alól csak a "szexuál szociológia" címszó kivétel, ahol bőven akadnak olyan művek, melyeknek a beszerzését nem látjuk indokoltnak, mint például a "Frauen fremder Völker" című sorozat

számos kötete. - 1054., 1055., 1057., 1063., 1067.,
1069., 1070. sorszámok - stb.

VII. Szociálpszichológia. A társadalom tudati tényezői.
Ismét rendkívül heterogén fejezet s ez a heterogenitás
ismét nagy mértékben visszavezethető a szociológia
tárgyának túlságosan széles értelmezésére. Így törté-
nik azután, hogy mondjuk a művészetszociológia cim-
szava alatt megjelennek kifejezetten esztétikai, iro-
dalomelméleti stb. művek is: például az indiai mű-
vészet öt évezredével foglalkozó mű - 1474. sor-
szám. Hasonló mentalitású hiba, hogy vallásszocioló-
giaként jelennek meg teológiai művek: például a ke-
resztény vallás tanításaival foglalkozó könyv -
1408. sorszám.

c. Rendszeres hiányok.

Akadnak azonban a szerzeménycsoportokban rendszeres hiányok
is. Ezek a rendszeres hiányok egyrészt bizonyos
témacsoportok rendszeres elhanyagolásában, másrészt
bizonyos országok nem kellő képviseltségében feje-
ződnek ki.

Hiányzó témák. Mindenek előtt szembeötlő a
munka, ipar és üzemszociológia jóformán teljes hiánya.
Itt a legfontosabb szerzőket sem találjuk meg, gon-
dolunk itt Friedman-ra, Maville-re, vagy Serge-mallet-
re. Nyilván a munkaszociológia elhanyagoltságából
fakad, hogy a szociológia egyik alapvetően fontos

területe a kis csoport kutatás is háttérbe szorul. Szintén a munka és iparszociológia elhanyagolásával magyarázható általában a vezetés szociológiai kérdéseinek nem kellő mélységi gyűjtése, pedig ez a terület feltétlenül még közművelődési szempontból is érdekes lehetne.

Hiányzó országok. Akárcsak a folyóiratoknál, valószínűleg itt is nyelvi megfontolások vezeték a könyvtárat, hogy nem gyűjtik a népi demokratikus országok irodalmát. Bár tudatában vagyunk a nyelvi nehézségeknek ezt a szerzeményvezési politikát mégsem helyeseljük. A hazai szociológia fejlődése szorosan kapcsolódik a népi demokratikus országok szociológiájának fejlődéséhez. Különösen nagy jelentőségű ebből a szempontból Lengyelország ahol a szociológiának évtizedes tradíciói vannak. Feltétlenül gyűjteni kellene a jugoszláv szociológiai irodalmat is. Egyben felhívnánk a könyvtár figyelmét a csehszlovák irodalomra, mely ugyan csak most indul virágzásnak, de feltehetően néhány éven belül nagy szerepet fog játszani a szocialista országok szociológiai életében.

Végül itt is szeretnénk felhívni a figyelmet a spanyol nyelvterületre, elsősorban Dél-Amerikára, ahol néhány nagyon számottevő szociológus tevékenykedik már most is, mint például az argentin Germani, akik már nemzetközi hírnévre is szert tettek.

3. Javaslato.

a. Átfogó javaslatok. Ugy gondoljuk, hogy a PSZEK hét évi szociológiai szerzeményezése azt bizonyítja, hogy a könyvtár alkalmas arra, hogy Magyarországon a szociológiai alapkönyvtár funkcióját ellassa. Ezért feltétlenül azt javasoljuk, hogy a PSZEK maradjon a jövőben is a szociológia alapkönyvtára. Véleményünk szerint ezt a funkciót a könyvtár mai állományával és mai pénzügyi kereteivel maradéktalanul el tudja látni, különösen akkor, ha a jövőben a korábbiakban említett néhány szempont figyelembevételével munkáját hatékonyabbá teszi.

b. Javaslat a szerzeményezési munka megjavítására. Ugy gondoljuk lényegesen javulna a könyvtár szerzeményezési munkája, hogy a szociológia tudományának korszerű rendszerezésével dolgozna. Ennek a korszerű rendszerezésnek a kidolgozásáért és általában állandóan korszerűként való fenntartásáért célszerű lenne, ha a könyvtár állandó kapcsolatot tartana fenn a szociológiai kutatókkal. A végleges megoldás illúziója nélkül a következő csoportosítást javasoljuk:

I. Általános szociológia.

1. Filozófiai szociológia - ide tartoznak mindazok a művek, melyek általános társadalmi kategóriák szintjén általános elméletét adják összetársadalmi összefüggésben, filozófiai alapvetéssel. Voltaképpen tehát a társadalmi ontológiát sorolnánk ide, mint filozófiai és szociológiai határterületet. Példa: a munka ontológiai elemzése, az elidegenedés problémája, az ideológia és a társadalmi szükséglet. Konkrét példa: Cantimori: Studi di storia.

2. Szociológia története, a szociológusok történelmi elemzése, szociológiatörténet, mint a filozófiatörténet része. Szerepeltetni kellene a Marxról és a marxizmusról szóló irodalmat is. Konkrét példa: Jogland: Ursprünge und Grundlage der Soziologie bei Adam Ferguson.

II. Elméleti szociológia.

1. A szociológia tárgya és funkciója - Mindazok a művek, kézikönyvek, melyek áttekintést adnak a szociológia, mint tudomány egészéről. Konkrét példák: Honigsheim: Über Objekt, Methode und wissenschaftliche Stellung der Soziologie.
Varma: A new survey of the social sciences.

2. összefüggő, egységes, önálló szociológiai rendszerek.

Konkrét példa Scheler: Schriften zur Soziologie.

3. A szociológia alapkategóriáinak elméleti elemzése.

Ez két részre osztható, strukturaelméletre és cselekvéselméletre. Ide tartoznak mindazok a struktúra és cselekvéselméleti munkák, melyek a társadalmi strukturával és praxissal elméleti általánosságban foglalkoznak. Természetesen azok is, melyek vizsgálódásait empirikus felmérésekre építik fel, de semmiképpen sem azok, melyek egy-egy felmérés ismeret^{tel}ésére korlátozódnak.

A szociológiai alapkategóriákat nem tudjuk ugyan kimeríteni, ezért csak példaképpen említünk meg néhányat:

a-strukturaelmélet.

stratifikáció

mobilitás

integráció - csoportelmélet

érintkezési formák,

vezetés, hatalom, közösség elméletei.

b.cselekvéselmélet.

gyakorlat, praxis

mindennapi élet

érték és értékorientáció

szerep, konformitás

előítélet

manipuláció stb.

Konkrét példák Ossowski: Die Klassenstruktur im sozialen Bewusstsein;
Parsons: Structure and Process in Modern Societies;

4. Kódszertani munkák. Konkrét példa Duverger: Méthodes des sciences sociales.

III. Alkalmazott szociológia. Itt ugyanazok a kategóriák, problémák merülnek fel, ugyanolyan csoportosításban, mint az elméleti szociológiában. Ezeket a kategóriákat azonban egy konkrét területre alkalmazzák. Konkrét példák
Barrett: Values in America;
Rasszovaja diszkriminacija v sztranah Afriki.

IV. Történeti szociológia. Itt megintcsak ugyanazok a kategóriák merülnek fel egy bizonyos történelmi megjelenési formájukban. Érintkezik a történelemmel, gazdaságtörténettel, filozófiatörténettel is. Konkrét példák Hollander: Slavery in America?
Sakovszkaja: La vie quotidienne a Moscou au 17. siecle.

V. Ágazati szociológia. Az ágazati szociológiák beosztásának csak félig-meddig van tudományos jellege, részint természetesen szokás-hagyomány determinálta, empirikus. Részint azért, ~~mert~~ mert más tudományágak szociológiai vonatkozása, részint azért, mert

szociológiai kiterjedésétől függ,
hogy külön csoport-e.
~~fontos szerepet játszik a szociológiai~~
~~kérdésben.~~ De minden ágazati szociológianak jellegzetessége, hogy sokfajta, különböző problémát foglal magába. Ezért nem csoportosítottuk az "etnikumok szociológiáját" ide, mert ez - amennyiben egész etnikai csoportokat vizsgál - a szocialantropológiához tartozik, amennyiben pedig csak egy problémát, az előítélet problémáját, illetve az ehhez kapcsolódó diszkriminációt tárgyalja, akkor - elméleti, vagy empirikus jellegétől függően - az elméleti, vagy alkalmazott szociológiába sorolható.

1. Szocialantropológia.

Konkrét példa M. Moad: Coming of age in Samoa.

2. Morfológia.

a. demográfia

b. településszociológia: város és faluszociológia.

3. Munkaszociológia

a. munka - identifikáció problémája, szakmaválasztás, szakmai presztisz stb.

b. üzem és iparszociológia: üzemi szervezetek, munkacsoportok, vállalatvezetés, management.

4. Családszociológia.
 - a. családstruktúra
 - b. családmobilitás
 - c. generáció problémák - öregek és fiatalok.
5. Jogszociológia.
6. Politikai szociológia : állam, demokrácia, politikai cselekvés, politikai döntés stb.
7. Vallásszociológia: vallás, mint társadalmi, ideológiai jelenség szociológiai analizise és a vallási intézmények elemzése.
8. Művészet-szociológia.
9. Kultúr-szociológia : kulturális intézmények, nevelés-szociológia, nevelési intézmények szociológiája, sajtó, rádió, televízió szociológiai kérdései.
10. Szociálpszichológia : szexual-szociológia, szociálpszichopatológia, közvélemény, tömegreakció, manipuláció pszichológiai analizise.
11. Deviancia : öngyilkosság, bűnözés stb.

c. Javaslat a dokumentációs tevékenység fejlesztésére.

Ugy gondoljuk, hogy az a gazdag anyag, ami a FSKK-be érkezik, szükségessé teszi az anyag feldolgozásának jelentős fejlesztését. Egyben úgy gondoljuk, hogy az alapkönyvtár funkciónak is csak akkor tesz a könyvtár maradéktalanul eleget, ha a dokumentációját is megfelelően kifejleszti. A könyvtár jelenlegi folyóiratcikk katalógusa például semmiképpen nem alkalmas arra, hogy tudományos kutatók felhasználják.

Ezért javasoljuk, hogy rendszeres és átgondolt dokumentációs munkát kezdjen a könyvtár. Ennek a dokumentációs munkának egy része lehetne egy jó folyóiratcikk katalógus felállítása. Ugy gondoljuk azonban, hogy nagyon hasznos lenne, ha a könyvtárnak módjában állna egy szociológia referálólapp kiadása is. A Nézőgazdasági Könyvtár ilyen jellegű kiadványaironkívül hasznosak és színvonalasak. Példaként lehet említeni a Műszaki Könyvtár, vagy a Statisztikai Könyvtár hasonló kiadványait is.

Ugy gondoljuk, hogy egy ilyen referálólapp ha mondjuk negyedévente megjelenne, ~~akkor~~ fel tudná ölelni a számunkra érdekes teljes szociológiai irodalmat, még akkor is, ha nem lenne nagyobb terjedelmű 5-8 ivnél. A referálólapp tartalmazhatna referátumokat folyóiratcikkekről és könyvekről, egyenként 3-10 oldal terjedelemben és esetleg

átfogóbb témadokumentációkat 1- 1,5 iv terjedelemben. Ugy gondoljuk, hogy az utóbbiból 1-2 ilyen átfogó tanulmány jelenhetne meg számonként mondjuk ilyen kérdésekről, mint "A kis csoport kutatások időszerei kérdései", vagy a "Munkával való identifikáció újabb irodalma" stb. stb. Egy ilyen jellegű kiadvány nagy mértékben megkönnyíthetné a hazai szociológusok munkáját s egyben úgy véljük nagy népszerűségnek örvendhetne mindazok között, akik érdeklődnek a szociológia iránt : egyszerre tölthetne be tehát tudományos és ismeretterjesztési funkciót.

Egyben a dokumentációs tevékenység kibontakoztatása nagy mértékben javíthatná a könyvtár szerzeményezési munkáját, általában célszerűbbé tehetné a szerzeményezést és javíthatná a könyvtárnak az olvasókkal való kapcsolatát.

Budapest, 1966 február 1.

Heller Ágnes - Szelényi Iván.